

EU-sancties, menselijke waardigheid en de zaak-Hüseyin Doğru: Een juridische analyse (Uitgebreid)

In de hedendaagse Europese Unie zijn gerichte sancties een steeds centraler instrument van preventief bestuur geworden. Ontworpen om terrorisme, proliferatie, cyberoperaties en hybride dreigingen tegen te gaan, zijn deze maatregelen formeel administratief en voorzorgsmaatregelen in plaats van punitief. Toch kunnen hun praktische effecten die van strafrechtelijke straffen benaderen — en soms zelfs overstijgen.

De zaak van Hüseyin Doğru, een Duitse journalist die naar verluidt gedurende langere periodes geen toegang had tot voldoende fondsen om voedsel en basisbehoeften voor zijn gezin te waarborgen na zijn aanwijzing onder een EU-sanctieregime, illustreert een diepgaande spanning binnen de Europese rechtsorde. De constitutionele verbintenis van de Unie met **menselijke waardigheid, proportionaliteit en effectieve rechterlijke bescherming** bestaat naast regelgevende mechanismen die ernstige sociaaleconomische isolatie kunnen veroorzaken.

II. Geschiedenis en regelgevende context van de zaak

Hüseyin Doğru, een in Berlijn gevestigde journalist van Turks-Koerdische afkomst, richtte het Engelstalige platform *red.media* op, gelinkt aan AFA Medya. Het medium richtte zich naar verluidt op anti-koloniale en linkse perspectieven en bood uitgebreide berichtgeving over pro-Palestijnse demonstraties en het Gaza-conflict, waarbij vaak kritiek werd geuit op het Duitse en EU-beleid.

Op 20 mei 2025 heeft de Raad van de Europese Unie Doğru en zijn mediaplatform aangehouden onder een sanctiekader dat hybride dreigingen en destabilisatie aanpakt. De aanwijzing beriep zich op vermeende betrokkenheid bij informatie-manipulatieactiviteiten die verband houden met Russische strategische belangen.

Cruciaal:

- de aanwijzing was **administratief in plaats van strafrechtelijk**;
- er ging geen aanklacht, veroordeling of adversarial bewijsvoering vooraf aan de restrictieve maatregelen.

De gevolgen omvatten:

- een algehele bevrozing van activa;
- reisbeperkingen en overgave van documenten;
- verbod op het verlenen van economische middelen;

- indirecte effecten op de financiële toegang van familieleden.

Verzoeken om heroverweging werden in september 2025 afgewezen. Procedures tot nietigverklaring zijn nog hangende bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Binnenlandse rechtszaken escaleerden na de weigering van banken om fondsen vrij te geven die waren goedgekeurd voor bestaansminimumtoelagen, met als hoogtepunt de afwijzing van spoedhulp door de rechtbank van Frankfurt in maart 2026.

III. De juridische aard van EU-gerichte sancties: Preventieve maatregelen met quasi-strafrechtelijke effecten

EU-gerichte sancties nemen een ambigue doctrinaire positie in.

Formeel zijn ze:

- **preventieve administratieve maatregelen**
- gericht op het verstoren van netwerken en beïnvloedingsoperaties
- gerechtvaardigd door externe betrekkingen en veiligheidsbevoegdheden.

Substantieel kunnen ze echter genereren:

- langdurige financiële uitsluiting;
- reputatieschade;
- beperkingen op mobiliteit en beroepsactiviteit;
- afhankelijkheid van administratieve discretie voor overlevingsmiddelen.

Deze duale aard is erkend in de baanbrekende jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie, met name in *Kadi v Council*, dat bevestigde dat **zelfs op veiligheid gebaseerde sancties onderworpen blijven aan volledige toetsing op proportionaliteit en naleving van fundamentele rechten**.

Het preventieve karakter van sancties elimineert niet hun vermogen om diep in te grijpen in:

- eigendomsrechten,
- privé- en gezinsleven,
- vrijheid van meningsuiting,
- garanties voor een bestaansminimum.

De doctrinaire uitdaging ligt dus in het waarborgen dat **preventieve rationaliteit de constitutionele verantwoording niet overschaduw**t.

IV. Primacy van het EU-recht en de rol van nationale rechters

De redenering van de rechtbank van Frankfurt lijkt een restrictieve interpretatie van de suprematie van het EU-recht te weerspiegelen, afgeleid van zaken als *Costa v ENEL* en *Sim-*

menthal. Deze beslissingen stellen inderdaad dat nationaal recht moet wijken voor direct toepasselijke Uniemaatregelen.

Suprematie opereert echter **binnen een constitutioneel ecosysteem dat fundamentele rechten waarborgen omvat die in het EU-recht zelf zijn verankerd**.

Nationale rechters behouden daarom verschillende verplichtingen:

1. **Rechten-conforme interpretatie** Zij moeten sanctieregelingen — inclusief humanitaire derogaties — interpreteren in het licht van het EU-Handvest.
2. **Proportionaliteitstoetsing van uitvoeringsmaatregelen** Bankpraktijken en administratieve handhavingsbeslissingen blijven toetsbaar.
3. **Prejudiciële verwijzingsmechanisme** Waar interpretatie of geldigheid onzeker is, moeten rechters het Hof van Justitie van de Europese Unie raadplegen in plaats van sancties als normatief absoluut te behandelen.

De kernkwestie is dus niet een binair conflict tussen suprematie en waardigheid, maar de **omvang van de interpretatieve marge binnen het EU-recht zelf**.

V. Humanitaire derogaties en de proportionaliteitstoets

EU-sanctieregimes bevatten doorgaans derogaties die toegang tot fondsen toestaan die noodzakelijk zijn voor:

- voedsel,
- huur,
- medische behandeling,
- juridische kosten.

De effectiviteit van deze waarborgen moet worden beoordeeld met behulp van het klassieke EU-proportionaliteitskader.

1. Legitiem doel

Het tegengaan van hybride dreigingen en informatie-manipulatie vormt een erkend doel van het externe optreden van de EU.

2. Geschiktheid

Financiële beperkingen kunnen plausibel de capaciteit verminderen om destabiliserende activiteiten te financieren.

3. Noodzakelijkheid

Een kritische vraag rijst:

Is algehele bankuitsluiting noodzakelijk wanneer autoriteiten bestaansminimumtoelagen hebben goedgekeurd?

Indien minder restrictieve alternatieven bestaan — zoals gecontroleerde rekeningen of begeleide uitbetalingsmechanismen — kan de noodzakelijkheid niet worden voldaan.

4. Proportionaliteit stricto sensu

Waar handhaving het risico met zich meebrengt dat een individu en afhankelijke kinderen in armoede belanden, wordt de balans tussen veiligheidsdoelen en menselijke waardigheid constitutioneel acuut.

Het niet operationeel maken van humanitaire derogaties kan formeel gerichte sancties daarom omvormen tot **de facto instrumenten van sociaaleconomische uitsluiting**.

VI. Duitse constitutionele garanties en jurisprudentie over het bestaansminimum

De Duitse Grondwet waarborgt:

- de onaantastbaarheid van de menselijke waardigheid (Art. 1 GG),
- algemene vrijheid (Art. 2 GG),
- eigendomsbescherming (Art. 14 GG),
- het sociaal-staatsbeginsel (Art. 20 GG).

De Duitse constitutionele jurisprudentie erkent een **staatsverplichting om voorwaarden voor een waardig minimumbestaan te waarborgen**.

Hoewel sancties voortvloeien uit EU-recht, moet hun uitvoering door nationale autoriteiten en financiële instellingen compatibel blijven met deze constitutionele normen. Waar handhavingspraktijken langdurige ontbering van essentiële goederen riskeren, kunnen vragen over **constitutionele proportionaliteit en indirecte staatsverantwoordelijkheid** rijzen.

VII. EU-Handvest en verplichtingen uit het Verdrag

Het EU-Handvest waarborgt:

- waardigheid,
- gezinsleven,
- vrijheid van meningsuiting,
- eigendom,
- effectief rechtsmiddel.

Parallele bescherming bestaat onder het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, geïnterpreteerd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

De jurisprudentie van het Verdrag erkent in toenemende mate **positieve verplichtingen** die staten verplichten om ernstige materiële ontbering te voorkomen wanneer dergelijke omstandigheden toerekenbaar zijn aan staatsoptreden of regelgevende kaders.

De kwestie is dus niet alleen of sancties in beginsel rechtmatig zijn, maar of **hun praktische handhaving de minimum humanitaire drempels respecteert**.

VIII. Nevengevolgen en de afkoeling van maatschappelijke solidariteit

Een van de meest kenmerkende aspecten van de zaak-Doğru betreft het juridische risico voor derden die humanitaire bijstand verlenen.

Onder de Duitse sanctie-uitvoeringswetgeving kan het verlenen van materiële steun aan aangewezen personen een strafbaar feit vormen. Dit risico kan zich uitstrekken tot:

- boodschappen,
- babybenodigdheden,
- huisvestingshulp.

Zelfs bij afwezigheid van actieve vervolging kan de regelgevende omgeving een **afschrikwekkend effect** genereren op informele solidariteitsnetwerken.

Vanuit een mensenrechtenperspectief kunnen sancties aldus het **juridische risicolandschap van de civiele samenleving** herstructureren, waarbij de afschrikking verder reikt dan de aangewezen persoon.

Dit fenomeen kan worden geconceptualiseerd als:

nevenimpact op fundamentele rechten — waarbij preventieve maatregelen indirect de uitoefening van solidariteit, vereniging en humanitaire actie beperken.

Dergelijke effecten roepen complexe vragen op over proportionaliteit en democratische legitimiteit.

IX. Voorlopige bescherming en de mogelijkheid van Rule 39-maatregelen

Rule 39 van het Reglement van het Hof stelt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in staat om voorlopige maatregelen aan te geven wanneer er een onmiddellijk risico op onherstelbare schade bestaat.

Hoewel traditioneel toegepast bij uitzetting of urgente medische gevallen, suggereert evolverende jurisprudentie dat **ernstige humanitaire ontbering gekoppeld aan staatsoptreden** ook de vereiste drempel kan bereiken.

Het Hof hanteert echter een hoge standaard van urgentie en bewijsclearing. Succesvolle verzoeken zouden waarschijnlijk vereisen:

- gedetailleerde documentatie van ontbering,
- bewijs van ineffectieve nationale remedies,
- aantoning van risico voor afhankelijke kinderen.

Voorlopige verlichting zou nationale autoriteiten potentieel kunnen verplichten om **effectieve toegang tot goedgekeurde bestaansminimumfondsen** te waarborgen in afwachting van definitieve berechting.

X. Humanitair externalisme en interne geloofwaardigheid van de normatieve macht van de EU

De Europese Unie positioneert zich wereldwijd als een leidende humanitaire actor die reageert op hongersnood, ontheemding en gewapend conflict. Deze externe humanitaire betrokkenheid maakt deel uit van de identiteit van de Unie als normatieve macht.

Toch kunnen gevallen waarin gesanctioneerde personen en hun gezinnen langdurige financiële ontbering ondervinden binnen EU-grondgebied een perceptie van inconsistentie genereren.

Artikel 7 VWEU vereist coherentie tussen Uniebeleid. Indien humanitaire waarborgen in sanctiewetgeving bestaan maar in de praktijk falen, rijzen vragen over:

- gerechtvaardigde verwachtingen,
- proportionaliteit,
- systemische geloofwaardigheid van fundamentele-rechtenverbintenissen.

Het paradox is niet louter retorisch. Het betreft de **interne duurzaamheid van de EU-legitimiteit**.

Een rechtsorde die waardigheid extern benadrukt, moet operationeel vermogen aantonen om humanitaire noodsituaties binnen haar eigen jurisdictie te voorkomen.

XI. Bankcompliance, overhandhaving en potentiële aansprakelijkheid

Financiële instellingen opereren onder sterke prikkels om sanctieschendingen te vermijden, die ernstige regelgevende sancties met zich mee kunnen brengen. Deze omgeving stimuleert **overcompliance**, inclusief blanket weigering om goedgekeurde transacties te verwerken.

Of aansprakelijkheid kan ontstaan, hangt af van:

- duidelijkheid van administratieve goedkeuring,
- nalatigheidsnormen onder nationaal civiel recht,

- causaliteit tussen weigering en aantoonbare schade.

Hoewel juridische aansprakelijkheid van banken complex blijft, kunnen rechters in toenemende mate toetsen of **risicovermijdingspraktijken de effectiviteit van humanitaire derogaties ondermijnen**.

XII. Perspectieven voor rechterlijke correctie

Meerdere wegen voor juridisch rechtsherstel blijven open:

- hoger beroep binnen Duitse rechtbanken;
- grondwettelijke klacht bij het Bundesverfassungsgericht;
- procedures tot nietigverklaring bij het Hof van Justitie van de Europese Unie;
- mogelijke aanvraag bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Indien schendingen worden vastgesteld, kunnen remedies omvatten:

- schadevergoeding onder staatsaansprakelijkheidsleer,
- nietigverklaring van de aanwijzing,
- voorlopige humanitaire garanties,
- schadevergoeding onder Artikel 41 EVRM.

Rechterlijke verduidelijking kan ook de toekomstige sanctie-ontwerp vormgeven door **minimum operationele normen voor humanitaire waarborgen** te definiëren.

XIII. Conclusie: Veiligheidsbestuur en de suprematie van de menselijke waardigheid

De zaak-Doğru werpt licht op een structurele spanning binnen het moderne Europese bestuur. Preventieve sanctieregimes trachten democratische systemen te beschermen tegen heimelijke destabilisatie. Toch kunnen ze, wanneer rigide of zonder effectieve humanitaire mitigatie geïmplementeerd, omstandigheden produceren die levensbedreigende ontbering benaderen.

De uitdaging voor Europese rechters is daarom niet om het sanctiebeleid te ontmantelen, maar om **principiële grenzen te articuleren die ervoor zorgen dat preventieve veiligheidsmaatregelen verankerd blijven in constitutioneel humanisme**.

Uiteindelijk hangt de geloofwaardigheid van de Europese rechtsorde af van haar vermogen om strategische veerkracht te verzoenen met de fundamentele belofte dat **menselijke waardigheid niet voorwaardelijk is — zelfs niet in tijden van geopolitieke confrontatie**